

Цибульська Ольга Юрївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права*

**СУСПІЛЬНО КОРИСНА ТА БЛАГОДІЙНА МЕТА, А ТАКОЖ
ІНТЕРЕСИ СУСПІЛЬСТВА В СПАДКОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА
ЛИТВИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Спадкові правовідносини в Україні та Литві регулюються відповідними нормами основних кодифікацій цивільного законодавства цих держав. Так, в ЦК України правове регулювання спадкування здійснено в межах Книги шостої з відповідною назвою «Спадкове право» [1], а в ЦК Литви ці відносини регулюються нормами Книги п'ятої, що має назву «PAVELDĖJIMO TEISĖ» (з лит. – спадкове право) [2]. Ознайомлення зі змістом окремих статей зазначених книг дає можливість зробити висновки щодо схожих можливостей особи, яка складає заповіт, здійснити своє волевиявлення, застосовуючи конструкції розпоряджень в його межах, за допомогою яких на спадкоємця (-ів) покладається обов'язок щодо вчинення дій, спрямованих на досягнення мети, що має особливі ознаки. Специфічність цих ознак полягає в тому, що має бути досягнуто суспільно корисну мету (ч. 2 ст. 1240 ЦК України) або прийнято спадщину в інтересах суспільства та для благодійної мети (ст. 5.26 ЦК Литви).

На запитання, що слід розуміти під «суспільно корисною метою», «благодійною метою» та «інтересами суспільства», жодна із зазначених норм відповіді не дає. І в цьому вже проявляється схожий підхід законодавців обох держав при регулюванні подібних відносин. Разом із тим, більш детальний аналіз вказаних норм, дозволяє стверджувати, що в ЦК Литви така можливість заповідача регламентована більш детально на відміну від ЦК України, а саме:

- встановлено конкретний спосіб реалізації такого розпорядження;

- визначено подальшу долю такого розпорядження за умови неможливості досягнення мети, зазначеної в заповіті.

В свою чергу, ЦК України в межах норми, передбаченої ч. 2 ст. 1240, містить лише вказівку на можливість заповідача зобов'язати спадкоємців вчинити певні, які спрямовуються на досягнення суспільно корисної мети. Причому, на відміну від ЦК Литви, який передбачає передання для досягнення відповідної мети як всього спадкового майна так і майнового виділу з нього, в ЦК України не зазначено, який саме характер (майновий чи немайновий) має бути у таких дій. Інших норм, що регулюють ці правовідносини, ЦК нашої держави не містить. Це, в свою чергу, призводить до низки питань, пов'язаних, перш за все, з визначенням способу виконання такої останньої волі в межах заповіту. В такій ситуації є цікавим зміст норми ЦК Литви, в якій закріплено право вибору у заповідача способу реалізації такого розпорядження (ч. 1 ст. 5.26). Їх може бути декілька.

По-перше, заповідач має право призначити правонаступником спадкового майна, яке передається для досягнення благодійної мети та задоволення суспільних інтересів, юридичну особу, яка й буде здійснювати відповідні дії. По-друге, заповідач має право зобов'язати спадкоємця створити таку юридичну особу. А у випадку, коли був призначений виконавець заповіту, то такий обов'язок може покладатися й на нього. По-третє, така юридична особа може бути створена спеціальним адміністратором, якого призначає суд на підставі звернення зацікавленої особи. Але такий спосіб реалізації останньої волі заповідача вже не залежить від його вибору, оскільки є можливим в тій ситуації, коли зобов'язаний спадкоємець або виконавець заповіту не вчинили відповідної дії.

Зі змісту зазначених норм ЦК Литви вбачається чіткий алгоритм дій щодо реалізації останньої волі заповідача, спрямованої на передання в спадщину майна для досягнення благодійної мети та задоволення суспільних

інтересів. Адже норми ЦК України, в свою чергу, взагалі не регулюють це питання.

Не передбачено ЦК України й правових наслідків неможливості досягнення саме тієї суспільно корисної мети, яка була зазначена заповідачем. В той час, ЦК Литви передбачає, що питання про подальше використання такого майна вирішується в судовому порядку за місцем відкриття спадщини. Причому суд має керуватись тим, що таке майно може використовуватися для потреб, що є аналогічними тим, які вказані спадкодавцем.

Таким чином, на підставі дослідження, проведеного в межах цієї статті, можна прийти до висновку, що сам факт правового регулювання відносин щодо можливості встановлення в заповіті розпоряджень, спрямованих на досягнення суспільно корисної мети (ЦК України) та в інтересах суспільства і благодійної мети (ЦК Литви), є спільним для цивільного законодавства обох держав, разом із тим, має низку специфікацій, що дозволяє стверджувати про самостійність зазначених розпоряджень на рівні визначення їх змісту та характеру.

Список використаної літератури:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, patvirtintas 2000 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. VIII-1864. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.e-tar.lt/portal/ru/legalAct/TAR.8A39C83848CB/gPMmnMIfaR>.